

Pingstdagen - "Anden blåser vart den vill" *Ruach/pneuma* i judisk och kristen teologi

Av Sebastian Selvén

Pingst är en av de högtider som den kristna kyrkan har med sig ur sitt judiska ursprung. Ordet kommer från grekiskans *pentekoste*, "den femtionde," alltså den femtionde dagen efter påsk. Det är hämtat ur den antika judiska bibelöversättningen Septuaginta och syftar på högtiden *Shavuot*. *Shavuot*, som omnämns i Toran (men under annat namn), började som en skördehögtid för vetet. Det senare namnet *Shavuot* betyder "veckor" och är de sju veckor ($7 \times 7 = 49$ dagar) man räknar från påsken fram till denna högtid. Perioden mellan de två högtiderna kallas 'omer, "räkningen", då man varje kväll räknar dagarna mellan uttåget ur Egypten fram till att israeliterna stod vid Sinai berg och där tog emot stentavlorna med de tio budorden. *Shavuot* firas därför idag till minnet av när Toran uppenbarades och när G-d och Israel sluter sitt förbund med Toran som äktenskapskontrakt. G-d uppenbarar sig och det judiska folket blir till som en förbundspartner.

Liknande tankegångar möter man i den kristna pingsten, då lärjungarna i Apg. 2, liksom israeliterna i Sinaiöknen, hör ett dån från himlen och G-ds närvaro visar sig i eld över dem. De fylls av "helig ande" och kan mirakulöst tala andra språk. I kristen teologi är den heliga Anden en av personerna i Treenigheten och omnämns i alla de klassiska trosbekännelserna.

Den heliga anden som begrepp är dock inte en kristen uppfinning utan är, liksom pingsten, något man ärvt från judiskt liv. *Ruach ha-qodesh* är den hebreiska termen och syftar i rabbiniska texter på den inspiration G-d ger till Bibelns profeter för att vägleda och förmana sitt folk.¹ *Ruach*, "ande" eller "vind", är ett ord som nämns redan i skapelseberättelsen där *ruach E-lohim*, "G-ds ande/vind" svävar över urtidens vatten innan jorden kommer till. Anden kan inspirera David att sjunga, driva Saul till vansinne, förmedla budskap genom profeterna och välsignelse över Israels barn. Anden i Bibeln är, som bibelvetaren Nathan MacDonald påpekat, ett begrepp som ofta används då G-d agerar på ett sätt som inte låter sig fångas av mänskliga kategorier. "Vinden (*to pneuma*, som precis som på hebreiska kan betyda såväl "vinden" som "anden") blåser vart den vill," står det i Joh. 3:8 och samma sak kan man säga generellt om G-ds ande i Bibeln. Anden är G-ds närvaro, kraft och inspiration som övergår mänsklig kontroll och som bryter genom de mer förutsägbara mötesytorna med G-d som templet i Jerusalem. Den är något av jokern i G-ds kortlek.²

I judisk teologi ligger *ruach ha-qodesh* nära ett annat koncept, *shechinan*, G-ds subtila närvaro i världen och i människan. *Shechinan* anses särskilt vila över torarullar och över tempelberget i Jerusalem, där hon en gång bodde i templet, men framför allt mellan människor. Liksom i kristen teologi har man varit öppen för att en människa som grips av denna närvaro kan bryta genom det vanligas begränsningar.

"Anden" i judisk och kristen teologi är absolut inte identiska koncept, på samma sätt som *Shavuot* och pingst av idag inte är identiska högtider. Men de växer ut ur samma bibliska och antika judiska mylla och säger något om hur både judar och kristna försökt förstå och tala om

¹ "Helig ande" förekommer tre gånger i den hebreiska bibeln: en gång i Ps. 51:11 och två gånger i Jes. 63:10-11.

² MacDonald, Nathan. 2013. "The Spirit of YHWH: An Overlooked Conceptualization of Divine Presence in the Persian Period." In *Divine Presence and Absence in Exilic and Post-Exilic Judaism* (Forschungen zum Alten Testament II/61). Eds. Nathan MacDonald and Izaak J. de Hulster, 95-119. Tübingen: Mohr Siebeck.

G-d när G-d är subtil, oberäknelig eller kategorisprängande, när G-d, osynlig som luften men stark som stormen, agerar i människors liv och visar sin vilja och sin vägledning.